

UPRAVLJANJE PRILIVIMA STRANIH DIREKTNIH INVESTICIJA U REPUBLICI SRBIJI U KONTEKSTU NJIHOVOG UTICAJA NA VISINU BRUTO DROMAĆEG PROIZVODA

Pregledni rad

UDK: 330.556:330.322(497.11)"1997/2020"
339.727.22

Rezime

Strane direktne investicije (SDI) su vitalan izvor kapitala u zemljama u razvoju jer obično dopunjuju domaća privatna ulaganja, unapređuju vrednot ljudskog kapitala, stvaraju mogućnosti otvaranja novih radnih mesta i obezbeđuju transfer savremene tehnologije i znanja, te su prema tome usmerene ka unapređenju ukupnog ekonomskog rasta. Osnovna pretpostavka o stranom investiranju, zasnovana na principima neoklasične ekonomije, ukazuje na pozitivan uticaj SDI priliva na visinu BDP i time na uspostavljanje društvenog blagostanja u zemlji domaćinu. Problem istraživanja ove studije se odnosi na analizu značaja prilivi stranih direktnih investicija za zemlje u razvoju i njihovog uticaja na ekonomski rast kroz uvećanje vrednosti BDP. Predmet istraživanja govori o utvrđivanju međuzavisnosti posmatranih varijabli, odnosno postojanja pozitivnog uticaja SDI priliva na visinu BDP Repbulike Srbije. Cilj istraživanja se odnosi na utvrđivanje preporuka za adekvatno upravljanje budućim SDI prilivima, a svakako i na bogaćenje naučne literature iz predmetne oblasti. Primenom metodologije iz oblasti linearne regresione i korelacione analize ispitaće se istinitost postavljenih hipoteza i formirati

¹⁹ Dr Isidora Milošević, Predavač, Visoka poslovna škola strukovnih studija Novi Sad, Vladimira Perića Valtera 4, Novi Sad, Republika Srbija, E-mail: isidoramilosevicns92@gmail.com

²⁰ Dr Biljana Stankov, Profesor strukovnih studija, Visoka poslovna škola strukovnih studija Novi Sad, Vladimira Perića Valtera 4, Novi Sad, Republika Srbija, E-mail: bilja.l.stankov@gmail.com

relevantni zaključci koji će ukazati na naučni i praktični doprinos ove istraživačke studije.

Ključne reči: strane direktne investicije (SDI), bruto društveni proizvod (BDP), regresiona i korelaciona analiza, Republika Srbija.

Uvod

U naučnim istraživanjima mnogih autora, može se primetiti jedinstvo u pogledu uticaja priliva SDI na privredu zemlje domaćina. Jensen (2003) ističe da su upravo SDI izuzetno važan segment globalnog okruženja i značajan element strategija ekonomskog napretka podjednako u razvijenim zemljama i zemljama u razvoju. Takođe, uzimajući u obzir obe grupe zemalja, Baez (2014) naglašava da su se u praksi inostranog investiranja SDI uvek vezivale za nastanak neposrednih pozitivnih efekata poput ulaganja u razvoj infrastrukture, porasta zaposlenosti i višeg nivoa zarada. Pored toga što obezbeđuju potreban kapital, predstavljaju značajne izvore nedostajućih deviznih sredstava, donose novu tehnologiju i podstiču unapređenje konkurentnosti i uspešnosti pri nastupu na novim tržištima (Caves (1974), Romer (1993) i Crespo & Fontura (2007)), prilivi stranih direktnih investicija utiču i na podsticanje nacionalnih investicija i razvoj inovacija (Brooks & Sumulong, 2003).

Izrazite promene u načinima investiranja na globalnom nivou i intenziviranje SDI priliva u zemljama u razvoju vezuju se za kraj sedamdesetih i početak osamdesetih godina XX veka. U pomenutom periodu, pod uticajem međunarodne dužničke krize i smanjenja mogućnosti korišćenja drugih izvora sredstava, SDI naglo povećavaju učešće u ukupnim međunarodnim odlivima kapitala. Već početkom osamdesetih godina prošlog veka, većina zemalja u razvoju značajno smanjuje ili ublažava ograničenja za SDI, koja su do tada bila prisutna. Vlade pomenutih zemalja počinju sa pružanjem različitih poreskih olakšica i subvencija u cilju privlačenja stranih investitora. Opravdanja za takve postupke pronalazila su se u doprinosu SDI priliva ekonomskom rastu putem stimulisanja nacionalne akumulacije kapitala ili kroz različite pozitivne eksterne efekte (prenos znanja, povećanje

produktivnosti i sl.). Praksa je tada ukazala na činjenicu da usporavanje svetskih trgovinskih tokova posledično dovodi do ubrzanja SDI tokova. Pomenuto potvrđuju i Jeon (1992) i Moore (1993) koji zaključuju da su se vremenom SDI tokovi povećavali uvek kada se uvođenjem trgovinskih barijera ograničavao realan rast trgovine, te su strani investitori koristili date okolnosti i nastojali da na različite načine izbegnu ova ograničenja.

S obzirom na mnogobrojne prednosti stranih direktnih investicija u odnosu na druge oblike međunarodnog kretanja kapitala, kao što su portfolio investicije i komercijalni kreditni aranžmani, ovaj vid priliva sredstava je posebno podržan od strane predstavnika vlasti mnogih zemalja u razvoju i tranziciji. Nunes, Ostageui & Peschiera (2006) govore o nemogućnosti zemalja u razvoju da samostalno obezbede dovoljan obim kapitala posredstvom nacionalne štednje, kao i o nesposobnosti da raspoloživa sredstva usklade sa sopstvenim investicionim potrebama. Encinas-Ferrer & Villegas-Zermeno (2015) ističu da su zemljama u razvoju, koje se inače suočavaju sa hroničnim deficitom trgovinskog bilansa, potrebni viši nivoi investicija u odnosu na visinu nacionalne štednje i da se, u takvim okolnostima, nastala razlika najčešće nadoknađuje SDI prilivima ili portfolio investicijama. U literaturi se kao jedan od ključnih zadataka SDI u zemljama u razvoju pominje smanjenje postojeće neusklađenosti između domaćih investicija i nacionalne štednje. Pomenuti, i mnogi drugi razlozi, su uticali na naglo intenziviranje SDI priliva upravo u zemljama u razvoju i tranziciji kakva je i Republika Srbija.

Praksa je pokazala da SDI u mnogim slučajevima ostvaruju pozitivan efekat na visinu nacionalnog dohotka, zatim na zaposlenost i produktivnost radne snage, da ubrzavaju privredni rast i razvoj i utiču na uspostavljanje društvenog blagostanja u zemlji u kojoj se investira. Naučna istraživanja koja se bave uticajem SDI priliva na ekonomski rast, kroz ispitivanje odnosa između SDI i ostvarene vrednosti BDP, su veoma brojna. U okviru neoklasične teorije rasta, Solow (1956) pri postavljanju modela rasta i definisanju osnovnih faktora koji određuju stabinost stope rasta dolazi do zaključka da se upravo stabilnost stope rasta pojavljuje kao jedna od najznačajnijih determinanti SDI priliva. Teorija endogenog rasta (Romer (1986) i Lucas (1988)) govori o

postojanju pozitivne povezanosti između međunarodne trgovine i dugoročnog ekonomskog rasta, uz poseban naglasak na SDI prilivima koji i direktnim i indirektnim putevima doprinose ekonomskom rastu nacionalne ekonomije. Barro i Sala-Martin (1995) u tom kontekstu zapažaju da su se upravo pojavom pomenute teorije rasta stvorili uslovi za istraživanje kanala pomoću kojih SDI utiču na ekonomski rast u dužem vremenskom periodu.

S obzirom na važnost stranih direktnih investicija kao jednog od važnih faktora ekonomskog rasta zemalja u razvoju, ovaj rad se bavi istraživanjem odnosa između SDI priliva, kao nezavisne varijable, i visine BDP, kao zavisne varijable, u Republici Srbiji. Istraživanje ove teme je od izuzetne važnosti, jer upravo investicije predstavljaju dinamički element bruto društvenog proizvoda koji, pre svega, utiče na povećanje nacionalne proizvodnje, a posledično i na povećanje zaposlenosti u zemlji domaćinu.

Pregled literature o uticaju SDI priliva na visinu BDP i unapređenje ekonomskog rasta zemlje domaćina

Većina empirijskih studija koje se bave odnosom između SDI i ekonomskog rasta uporište pronalazi u neoklasičnoj i endogenoj teoriji rasta. Odnos između pomenutih varijabli se najčešće istražuje u okviru sledećih oblasti: determinante rasta, determinante SDI, uloga multinacionalnih kompanija u privredama zemalja domaćina i priroda međuzavisnosti SDI i ekonomskog rasta (Chowdhury & Mavrotas, 2005).

Dok neoklasična teorija rasta govori o minimalnom doprinosu SDI priliva ekonomskom rastu, endogena teorija rasta ističe da SDI utiču na ubrzanje ekonomskog rasta putem efekata prelivanja i to kroz stvaranje kapitala, prenos novih tehnologija i povećanje nivoa obrazovanja i specifičnih znanja radne snage (De Mello 1999; Borensztein, De Gregorio & Lee, 1998; De Mello, 1997; Blomstrom, Lipsey & Zejan, 1996). Uprkos fundamentalnim razlikama u pretpostavkama pomenutih teorija, Dowrick & Rogers

(2002) naglašavaju sličnost među empirijskim jednačinama oba pristupa, koja se često susreće u naučnoj literaturi.

Autori jedne od prvih empirijskih studija koja se bavila ekonomskim i političkim determinantama SDI, Schneider & Frey (1985), utvrdili su prisustvo pozitivne i statistički značajne povezanosti između SDI priliva i ekonomskog rasta. Sa druge strane, Nigh (1986), takođe u kontekstu političkih determinanti, zaključuje da SDI ne ostvaruju značajan uticaj na ekonomski rast.

U istraživačkoj studiji Borensztein, De Gregorio & Lee (1998) se navodi da SDI u stvari veoma jednostavno utiču na ubrzanje ekonomskog rasta i to prethodnim podsticanjem akumulacije kapitala u zemlji domaćinu. Pored toga, ukoliko su SDI produktivnije i/ili efikasnije u odnosu na nacionalne investicije takođe mogu podstaći ekonomski rast. Nasuprot navedenom, Feenstra & Markusen (1994) su došli do zaključka da su novi proizvodni faktori i nove tehnologije kanal kroz koji SDI utiču na ekonomski rast zemlje domaćina. Krugman (1994) u tom kontekstu pominje koristi za lokalna preduzeća, koje se kao produkt stranog investiranja naknadno javljaju, dok De Mello & Sinclair (1995) ističu transfer znanja.

Tražeći odgovor na pitanje šta pokreće ekonomski rast zemalja u razvoju, Blomstrom, Lipsey & Zejan (1992) ističu da u zemljama u razvoju, u kojima je dohodak na nižem nivou, ne ostvaruju značajne koristi od SDI priliva kada je u pitanju podsticanje ekonomskog rasta. Autori tvrde da prethodno zemlja domaćin mora dostići određeni „prag razvoja“ nakon kog bi se ostvario očekivani efekat inostranog investiranja. Obuhvatajući istraživačkim uzorkom takođe zemlje u razvoju, Balasubramanyam, Salisu & Sapsford (1996) zaključuju da zemlje koje su trgovinski otvorenije mogu očekivati i snažniji uticaj SDI priliva na ekonomski rast, s obzirom na to da otvorenost ekonomije doprinosi privlačenju većeg obima SDI, a prema tome i njihovom efikasnijem usmeravanju i upotrebi.

U istraživanju povezanosti između visine BDP i intenziteta SDI priliva u zemljama sa niskim nivoom dohotka, Dabla-Norris, Honda, Lahreche i Verdier (2010) utvrđuju postojanje snažne

pozitivne veze. Dugoročno posmatrano, realni prilivi SDI ostvaruju statistički značajan, pozitivan uticaj na realne vrednosti BDP, zaključak je do kog su došli Braithwaite & Greenidge (2005). Autori ističu da u kratkom roku SDI prilivi čak mogu usporiti ekonomski rast, s obzirom na to da je u takvim okolnostima privatnom sektoru dostupno više domaćih sredstava pa ne postoji izrazita potreba oslanjanja na strani kapital. Do istog zaključaka o pozitivnom uticaju SDI priliva došli su i Baiashvili & Gattini (2020) pri istraživanju uticaja SDI na ekonomski rast u kontekstu visine nacionalnog dohotka i stabilnosti institucionalnog sektora.

O heterogenosti pozitivnog uticaja SDI priliva na ekonomski rast zemlje domaćina govorili su i Nair-Reichert & Weinhold (2001). Empirijski rezultati studije Mamingi & Martin (2018) takođe ukazuju na postojanje pozitivnog uticaja SDI na ekonomski rast, međutim zaključuju da ukoliko se taj uticaj posmatra izolovano u odnosu na druge faktore tada je njegov efekat minimalan. Sa druge strane, SDI ostvaruju značajne efekte indirektnim kanalima što se dalje manifestuje u pozitivnom uticaju na rast i ekonomske transformacije istraživanih zemalja u razvoju.

Brojne empirijske studije ukazuju na zaključak da SDI prilivi ostvaruju pozitivan uticaj na ekonomski rast zemlje domaćina ali putem veoma različitih kanala. Pre svega, efekti SDI su značajno ograničeni apsorpcionim mogućnostima zemlje domaćina, te se često intenzitet SDI priliva razlikuje i na regionalnoma ponekad i lokalnom nivo. Većina studija potvrđuje da će SDI pozitivno uticati na ekonomski rast ukoliko su ustanovljeni adekvatni uslovi u zemljama domaćinima. Borensztein, De Gregorio i Lee (1998) govore upravo o tom posrednom efektu SDI priliva na ekonomski rast i ukazuju na pozitivnu povezanost između SDI i razvoja ljudskog kapitala. U istom kontekstu, Choe (2003) zaključuje da će se pozitivan uticaj manifestovati kroz unapređenje kvaliteta ekonomskog, političkog i društvenog okruženja. Na apsopcioni kapacitet zemlje domaćina, pa prema tome i na posredno dejstvo SDI priliva na ekonomski rast, uticaj će ostvariti i razvijenost finansijskog sistema (Hermes & Lensink, 2003; Durham, 2004; Alfaro, Chanda, Kalemli-Ozcan & Sayek, 2006), odnosno kvalitet

institucionalnog okvira (Busse & Groizard, 2008; Blomstrom & Kokko, 1998).

Pozitivni efekti SDI priliva na ekonomski rast zemalja u razvoju su visoko zavisni od nivoa obrazovanja ljudskog kapitala (Borensztein, De Gregorio & Lee, 1998). Shodno tome, pozitivan uticaj SDI će se manifestovati samo u slučaju kada je nivo obrazovanja radne snage viši od određene prag vrednosti. Sa druge strane, Alfaro, Chanda, Kalemli-Ozcan & Sayek (2006) ključnim kriterijumom pozitivnog doprinosa SDI ekonomskom rastu smatraju razvijenost lokalnih finansijskih tržišta.

Autori jedne od savremenih empirijskih studija, Carkovic & Levine (2005) otkrivaju odsustvo pozitivnog uticaja SDI priliva na ekonomski rast čak i posredstvom kanala poput prihoda po glavi stanovnika, otvorenosti trgovine, obrazovanosti radne snage i finansijske razvijenosti.

Metodologija istraživanja

U istraživanju će se prvo sprovesti deskriptivna statistička analiza, a zatim i linearna regresija i korelacija između vrednosti priliva SDI i vrednosti BDP u Republici Srbiji u vremenskom periodu od 1997. do 2020. godine.

Na osnovu rezultata deskriptivne statističke analize doći će se do saznanja o minimalnoj, maksimalnoj i prosečnoj vrednosti istraživanih varijabli, zatim o prosečnom godišnjem odstupanju i o rasporedu distribucije frekvencija u odnosu na normalan raspored. Osnovnim zadatkom deskriptivne statistike smatra se procena napoznatih parametara i drugih statističkih analitičkih veličina (Šoškić, 2004). Ispitivanje međuzavisnosti SDI priliva i vrednosti BDP u Republici Srbiji biće sprovedeno primenom linearne regresije i korelacije. Poći će se od postavljanja jednačine linearnog regresionog modela i tumačenja dobijenih parametara, zatim će se izračunati koeficijent determinacije koji će ukazati na reprezentativnost postavljenog linearnog regresionog modela, a nakon toga i koeficijent korelacije kako bi se došlo do saznanja o jačini i prirodi veze između istraživanih varijabli. Radi prikupljanja kvantitativnih istraživačkih podataka primenjena je

desk metoda i korišćeni su sekundarni izvori podataka, odnosno baza podataka Svetske banke o vrednostima BDP u Republici Srbiji i UNCTAD baza podataka o vrednostima priliva stranih direktnih investicija. Zavisna promenljiva (Y_i) je vrednost BDP Republike Srbije iskazana u US\$, ostvarena u vremenskom period od 1997. do 2020. godine, dok je nezavisna promenljiva (X_i) vrednost SDI priliva u US\$ koji su pristigli u Republiku Srbiju u istom vremenskom razdoblju.

Tabela 1. Kvantitavina kretanja nezavisne i zavisne promenljive tokom istraživanog perioda

Godina	SDI prilivi u US\$ u Republici Srbiji (X_i)	BDP u US\$ u Republici Srbiji (Y_i)
1997	740.000.000	25.676.488.000
1998	113.000.000	19.457.979.423
1999	112.000.000	19.388.663.551
2000	51.780.910	6.875.845.987
2001	117.440.918	12.960.538.724
2002	562.525.812	17.120.906.918
2003	1.516.418.088	22.482.365.322
2004	1.077.136.454	26.141.968.161
2005	2.211.470.925	27.683.225.959
2006	5.247.513.117	32.482.070.360
2007	5.943.572.604	43.170.990.617
2008	4.513.629.472	52.194.221.469
2009	3.295.323.409	45.162.894.381
2010	2.174.172.671	41.819.468.692
2011	5.466.601.137	49.258.136.129
2012	1.592.959.055	43.309.252.921
2013	2.425.266.856	48.394.239.475
2014	2.199.639.996	47.062.206.678
2015	2.690.229.252	39.655.958.843
2016	2.595.481.396	40.692.643.373
2017	3.166.801.646	44.179.055.280
2018	4.411.879.414	50.640.640.222
2019	4.554.849.815	51.475.016.532
2020	3.830.028.394	52.960.134.078

Izvor: UNCTAD STAT <https://unctadstat.unctad.org/> World Bank, Data Bank, <https://databank.worldbank.org/>

Na osnovu definisanog predmeta istraživanja, a u skladu sa predviđenim istraživačkim ciljevima, postavljene su nulta i alternativna istraživačka hipoteza koje glase:

H_0 : Vrednost SDI priliva u Republici Srbiji, ostvarena u vremenskom periodu od 1997. do 2020. godine, pozitivno i statistički značajno je uticala ne vrednost BDP Republike Srbije u istom vremenkom periodu.

H_1 : *Vrednost SDI priliva u Republici Srbiji, ostvarena u vremenskom periodu od 1997. do 2020. godine, negativno je uticala ili nije uticala uticala ne vrednost BDP Republike Srbije u istom vremenkom periodu.*

U nastavku rada će se primenom odgovarjuće istraživačke metodologije pristupiti ispitivanju istinitosti postavljenih hipoteza.

Diskusija rezultata istraživanja

Prosečna vrednost SDI priliva u Republici Srbiji tokom istraživnog perioda iznosila je 2.525.405.056 US\$, minimalna vrednost je bila na nivou od 51.780.910 US\$ tokom 2011. godine, dok maksimalnu vrednost prilivi dostižu 2007. godine i iznose 5.943.572.604 US\$. Pozitivan raspon asimetrije koja neznatno prelazi 0 ukazuje na to da je u ovom slučaju distribucija pomerena u desnu stranu u odnosu na normalan raspored. Nasuprot tome, negativan rezultat spljoštenosti koji iznosi -0,99 ukazuje na to da je spljoštenost pomerena u levo što dovodi do izduženosti krive.

Istraživački period se ujedno poklapa i sa periodom najintenzivnijih priliva stranog kapitala u Republici Srbiji te se zaključuje da je od 1997. godine do 2020. godine u Republici Srbiji uloženo preko 60 milijardi US\$ inostranog kapitala u vidu SDI.

Tabela 2. Deskriptivna statistička analiza istraživačkih podataka

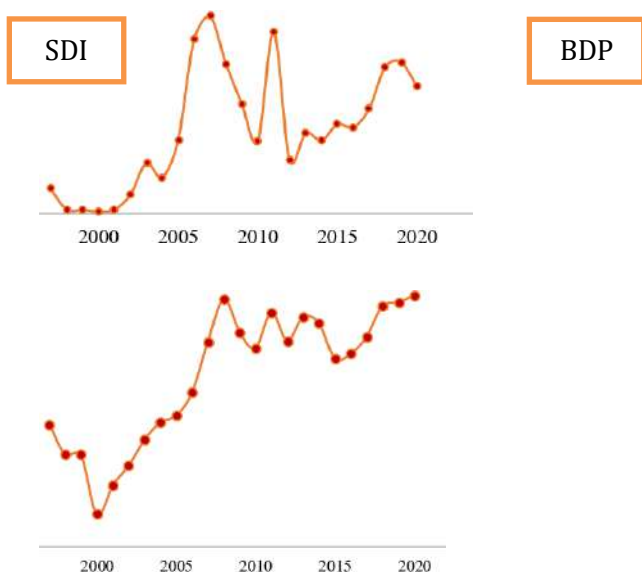
Pokazatelji	SDI	BDP
Broj perioda posmatranja	24	24
Aritmetička sredina	2.525.405.056	35.843.537.962
Standardna devijacija	1.830.158.998	14.038.635.524
Varijansa	3,34948E+18	1,97083E+20
Minimum	51.780.910	6.875.845.987

Maximum	5.943.572.604	52.960.134.078
Asimetrija (<i>skewness</i>)	0,28	-1,02
Spljoštenost (<i>kurtosis</i>)	-0,99	-0,54
Ukupno	60.609.721.341	860.244.911.092

Izvor: Proračun autora.

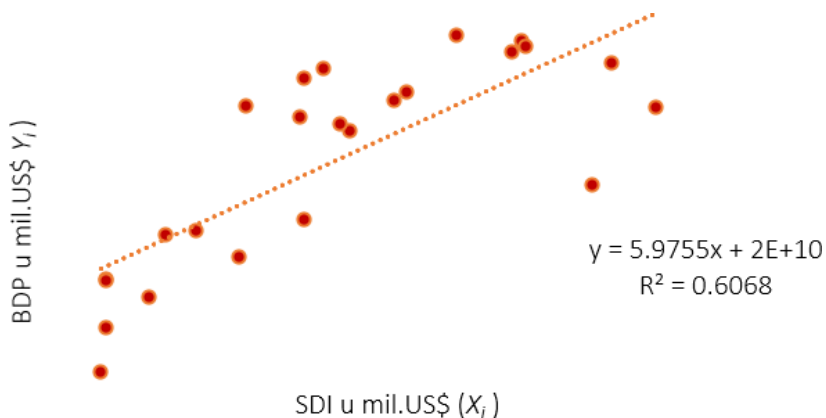
BDP Republike Srbije je u vremenskom periodu od 1997. godine do 2020. godine ostvario presečnu vrednost od 35.843.537.962 US\$. Minimum dostiže 2000. godine kada iznosi 6.875.845.987 US\$, dok se maksimlana vrednost od 52.960.134.078 US\$ ostvaruje u 2020. godini. Uzimajući u obzir da je raspon asimetrije negativan i iznosi -1,02 zaključuje se da je distribucija pomerena u levu stranu u odnosu na normalan raspored. Takođe, negativna rezultat spljoštenosti koji iznosi -0,54 ukazuje na to da je i spljoštenost pomerena na levo što dovodi do veće spljoštenosti na levo u odnosu na normalne distribucije.

Grafikon 1. Kretanja SDI priliva i BDP u Republici Srbiji u periodu od 1997. do 2020. godine

Izvor: UNCTAD STAT <https://unctadstat.unctad.org/> World Bank, Data Bank, <https://databank.worldbank.org/>

Grafikon 2. Dijagram raspršenosti posmatranih varijabli

Izvor: Prikaz autora.

Dijagram raspršenosti je polazna tačka u procenjivanju međuzavisnosti istraživanih varijabli. Posmatrajući tačkasti prikaz dijagrama, možemo utvrditi oblik i smer kretanja varijabli kao i njihove promene.

Prikaz odnosa stvarnih vrednosti ove dve promenljive, primenom jednačine linearne regresije, i ocenjivanjem parametara, primenom metoda najmanjeg kvadrata, dolazi se do rezultata o stvarnim vrednostima odstupanja međuzavisnosti ovih varijabli. Povlačenjem linije linearne regresije, utvrđujemo postojanje međuzavisnosti ova dva faktora.

Jednačina modela linearne regresije međuzavisnosti vrednosti BDP i SDI priliva u Republici Srbiji u period od 1997. do 2020. godine glasi:

$$Y_i = bx_i + a \quad (1)$$

$$Y_i = 5,9755x_i + 20.753.022.158$$

Ukoliko u Republici Srbiji ne bi bilo SDI priliva, moglo bi se očekivati da vrednost BDP iznosi 20.753.022.158 US\$. Svakim povećanjem SDI priliva za jedinicu US\$ moglo bi se očekivati i

povećanje BDP za 5,9755 US\$. Znači povećanje SDI priliva bi dovelo do skoro šestostrukog povećanja BDP.

Mera reprezentativnosti regresionog modela jeste koeficijent determinacije koji se izračunava pomoću formule:

$$r^2 = \sqrt{\frac{a \cdot \sum yi + b \cdot \sum xiyi - n\bar{y}^2}{\sum yi^2 - n\bar{y}^2}} \quad (2)$$

Izračunata vrednost koeficijenta determinacije iznosi $r^2=0,6068$.

Zaključujemo da se 60,68% povezanosti između SDI priliva i vrednosti BDP Republike Srbije može se objasniti utvrđenim linearnim regresionom modelom.

Pirsonov koeficijent korelacije ukazuje na jačinu povezanosti između istraživanih varijabli i iznosi $r = 0,781002$. Prema tome, zaključujemo da je korelacija između SDI priliva i vrednosti BDP u Republici Srbiji jaka i pozitivna. Ukoliko bi se SDI prilivi povećali može se očekivati i povećanje vrednosti BDP.

Zaključak

Zemlje u razvoju, među kojima i Republika Srbija, se već nekoliko poslednjih decenija nadmeću u privlačenju stranih investitora i u tom smislu preduzimaju mnogobrojne aktivnosti kako bi postale atraktivne investicione destinacije. Među obeležjima investicione atraktivnosti se ističu makroekonomska i politička stabilnosti, liberalizacija trgovinskih tokova, unapređenje infrastrukture, jačanje stabilnosti institucionalnog sektora, sprovođenje regularnih privatizacija javnog sektora i sl. Upravo za zemlje u razvoju i zemlje u tranziciji intenziviranje priliva SDI, između ostalog, dovodi i do poboljšanja privrednog ambijenta u smislu ubrzanja privrednih aktivnosti, unapređenja kvaliteta poslovnog okruženja, transfera znanja, posepešivanja upravljačkih i organizacionih sposobnosti radne snage kao i povećanja njihove produktivnosti. Ovaj vid investicija često doprinosi kreiranju inovativnih strategija povećanja nacionalne konkurentnosti i unapređenja savremenog tržišnog nastupa.

Pregledom dela naučne literature koja se bavi ovom tematikom, primećuje se da su se mnogi autori bavili uticajem SDI priliva na vrednost BDP u zemljama u razvoju i pri tom dolazili do rezultata koji pretežno ukazuju na postojanje pozitivne povezanosti pomenutih varijabli. U ovoj istraživačkoj studiji koja je sprovedena na primeru Republike Srbije, kao zemlje u razvoju, tokom perioda najintenzivnijeg priliva SDI došlo se do sledećih rezultata. Ostvaren je cilj istraživanja i potvrđena istinitost nulte hipoteze pa se prema tome zaključuje da je vrednost SDI priliva u Republici Srbiji, ostvarena u vremenskom periodu od 1997. do 2020. godine, pozitivno i statistički značajno uticala na vrednost BDP Republike Srbije u istom vremenom periodu. Parametri jednačine linearne regresije ukazuju na to da bi povećanje SDI priliva uslovilo veću pozitivnu promenu vrednosti BDP.

Izračunata vrednost koeficijenta korelacije navodi na zaključak da je korelacija između SDI priliva i vrednosti BDP u Republici Srbiji jaka i pozitivna, te ukoliko bi se SDI prilivi povećali može se očekivati i povećanje vrednosti BDP.

Literatura

1. Alfaro, L., Chanda, A., Kalmli-Ozcan, S., & Sayek, S. (2004). FDI and economic growth: The role of local financial markets. *Journal of International Economics*, 64, 89-112.
2. Baez-Morales, A. (2014). A panel data analysis of FDI and informal labor markets. *AQR-Working Papers*, 14/02.
3. Baiashvili, T., & Gattini, L. (2020). Impact of FDI on economic growth: The role of country income levels and institutional strength. *European Investment Bank. Working Paper*, (2020/02), 16.
4. Balasubramanyam, V., Salisu, N., & Sapsford, D. (1996). Foreign direct investment and growth in EP and IS countries. *The Economic Journal*, 106, 92-105.
5. Barro, R., & Sala-I-Martin, X. (1995). Technological Diffusion, Convergence, and Growth. *NBER Working Paper*, No. 5151.
6. Blomström, M., & Kokko, A. (1998). Multinational corporations and spillovers. *Journal of Economic Surveys*, 12(3), 247-277.

7. Blomström, M., Lipsey, R., & Zejan, M. (1992). What Explains Developing Country Growth? *NBER Working Paper*, No. 4132.
8. Blomström, M., Lipsey, R., & Zejan, M. (1996). Is fixed investment the key to economic growth? *The Quarterly Journal of Economics*, 111(1), 269-276.
9. Brooks, D., H., & Sumulong, L., R. (2003). Foreign Direct Investment: The Role of Policy. *ERD Policy Brief of Asian Development Bank*, 23, 1-11.
10. Borensztein, E., De Gregorio, J., & Lee, J. W. (1998). How does foreign direct investment affect economic growth? *Journal of international Economics*, 45(1), 115-135.
11. Braithwaite, K., & Greenidge, K. (2005). Foreign direct investment and growth in Barbados. *Bridgetown, Banco Central de Barbados [en línea]* <http://www.centralbank.org.bb/Portals/0/Files/WP2005-13.pdf>.
12. Busse, M., & Groizard, J., L. (2008). Foreign Direct Investment, Regulations and Growth. *World Economy*, 31(7), 861-886.
13. Carkovic, M., & Levine, R. (2005). Does foreign direct investment accelerate economic growth? In Moran, T.H., & Graham, E.D., Blomstrom, M. (Eds.), *Does foreign direct investment promote development*. Washington, DC: Institute for International Economics.
14. Caves, R., E. (1974). Causes of direct investment: Foreign firms' shares in Canadian and United Kingdom manufacturing industries. *The Review of Economics and Statistics*, 279-293.
15. Choe, J. I. (2003). Do Foreign Direct Investment and Gross Domestic Investment Promote Economic Growth? *Review of Development Economics*, 7(1), 44-57.
16. Chowdhury, A., & Mavrotas, G. (2005). FDI and growth: a causal relationship. *WIDER Working Paper Series*, No. 25.
17. Crespo, N., & Fontoura, M., P. (2007). Determinant factors of FDI, spillovers – what do we really know. *World Development*, 35(3), 410-425
18. Dabla-Norris, E., Honda, J., Lahreche, A., & Verdier, G. (2010). FDI flows to low-income countries: Global drivers and growth implications. *IMF Workin Paper*, No. 10/132.

19. De Mello, L., R., & Sinclair, M., T. (1995). *Foreign Direct Investment, Joint Ventures, and Endogenous Growth*. Kent. UK: Department of Economics, University of Kent.
20. De Mello, L. R. (1999). Foreign direct investment-led growth: evidence from time series and panel data. *Oxford economic papers*, 51(1), 133-151.
21. De Mello, L. R. (1997). Foreign direct investment in developing countries and growth: A selective survey. *The journal of development studies*, 34(1), 1-34.
22. Dowrick, S., & Rogers, M. (2002). Classical and technological convergence: beyond the SolowSwan growth model. *Oxford Economic Papers*, 54(3), 369-385.
23. Durham, J., B. (2004). Absorptive capacity and the effects of foreign direct investment and equity foreign portfolio investment on economic growth. *European Economic Review*, 48(2), 285-306.
24. Encinas-Ferrer, C., & Villegas-Zermeño, E. (2015). Foreign direct investment and gross domestic product growth. *Procedia Economics and Finance*, 24, 198-207.
25. Feenstra, R., C., & Markusen, J., R. (1994). Accounting for growth with new inputs. *International Economic Review*, 429-447.
26. Hermes, N., & Lensink, R. (2003). Foreign direct investment, financial development and economic growth. *Journal of Development Studies*, 40(1), 142-163.
27. Jensen, N., M. (2003). Democratic governance and multinational corporations: Political regimes and inflows of foreign direct investment. *International Organization*, 57(3), 587-616.
28. Jeon, Y., D. (1992). The determinants of Korean foreign direct investment in manufacturing industries. *Review of World Economics*, 128(3), 527-542.
29. Krugman, P. (1994). Competitiveness: a dangerous obsession. *Foreign Affairs*, 73, 28-44.
30. Lucas, R. E. (1988). On the mechanics of economic development. *Journal of Monetary Economics*, 22(1), 3-42.
31. Mamingi, N., & Martin, K. (2018). Foreign direct investment and growth in developing countries: Evidence from the

- countries of the Organisation of Eastern Caribbean States. *CEPAL Review*, 79-98.
32. Moore, M., O. (1993). Determinants of German manufacturing direct investment: 1980–1988. *Review of World Economics*, 129(1), 120-138.
 33. Nair-Reichert, U., & Weinhold, D. (2001). Causality tests for cross-country panels: A new look at FDI and economic growth in developing countries. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 63, 153-171.
 34. Nunes, L., C., Oscátegui Arteta, J., A., & Peschiera, J. (2006). Determinants of FDI in Latin America. Documentos de Trabajo / Working Papers from Departamento de Economía – Pontificia Universidad Católica del Perú, No 2006/252.
 35. Nigh, D. (1986). Political events and foreign direct investment decision: an empirical examination. *Managerial and Decision Economics*, 7(2), 99-106.
 36. Romer, P. (1993). Idea gaps and object gaps in economic development. *Journal of Monetary Economics*, 32(3), 543-573.
 37. Romer, P. M. (1986). Increasing Returns and Long-Run Growth. *Journal of Political Economy*, 94(5), 1002–1037.
 38. Schneider, F., & Frey, B. (1985). Economic and political determinants of foreign direct investment. *World Development*, 13(2), 161-175.
 39. Solow, R. M. (1956). A Contribution to the Theory of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 70(1), 65-94.
 40. Šoškić, D., & Krstić, G. (2019). *Ekonomska statistika*. Beograd: Ekonmski fakultet, Univerzite u Beogradu.
 41. United Nations Conference on Trade and Development. UNCTAD STAT <https://unctadstat.unctad.org/>
 42. World Bank. Data Bank, <https://databank.worldbank.org/>

MANAGEMENT OF FDI INFLOWS IN THE REPUBLIC OF SERBIA IN THE CONTEXT OF THEIR IMPACT ON THE GDP VALUE LEVEL

Abstract

Foreign direct investment (FDI) is a vital source of capital in developing countries because it usually complements domestic private investment, improves the value of human capital, creates new job opportunities and ensures the transfer of modern technology and knowledge, and is therefore aimed at improving overall economic growth. . The basic assumption about foreign investment, based on the principles of neoclassical economics, indicates the positive impact of FDI inflows on the level of GDP and thus on the establishment of social well-being in the host country. The research problem of this study refers to the analysis of the importance of foreign direct investment inflows for developing countries and their impact on economic growth through increasing the value of GDP. The subject of the research is about determining the interdependence of the observed variables, that is, the existence of a positive influence of FDI inflows on the GDP of the Republic of Serbia. The goal of the research is to determine recommendations for adequate management of future FDI inflows, and certainly to enrich the scientific literature in the subject area. By applying the methodology from the field of linear regression and correlation analysis, the veracity of the set hypotheses will be examined and relevant conclusions will be formed that will indicate the scientific and practical contribution of this research study.

Keywords: *foreign direct investment (FDI), gross domestic product (GDP), regression and correlation analysis, Republic of Serbia*

Datum prijema / Date of arrival: 24.08.2023.

Datum prihvatanja / Accepted date: 11.10.2023.